

50 ГОДИНИ БЪЛГАРСКО АСТРОНАВТИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО

**Александър Симеонов, Елисавета Александрова,
Надка Данкова, Димитър Филип**

Българското астронавтическо дружество (БАД) е основано от група учени, инженери и специалисти в гр.София на 08.12.1957 г. – два месеца след извеждането в орбита на Първия изкуствен спътник на Земята “Спутник” на 04.10.1957 г. От датата на учредяването си БАД е доброволна, демократична, обществена научна организация, чиято цел е да спомага за развитието на космическите и авиационните изследвания и приложените им дейности. Отначало БАД е формирана като секция по “Астронавтика” към Софийския аероклуб на Доброволната организация за съдействие на отбраната (ДОСО), а по-късно през 1963 г. се отделя като самостоятелна организация и става колективен член на Съюза на научните работници (СНР) в България (до 1984 г.).

През 1958 г. БАД става член на Международната федерация по астронавтика (МАФ), а нейният председател – акад. Никола Бонев, е избран за вицепрезидент на МАФ (1961-1963). Известни български учени редовно участват с доклади и научни съобщения в ежегодните конгреси на МАФ. Приносът на българските учени в изследване на космическото пространство и резултатите от организираните наблюдения за полета на Първия изкуствен спътник на Земята получават висока оценка от ръководството на МАФ. За този принос и съдействието на акад. Никола Бонев ръководството на МАФ решава 13-ият конгрес да се проведе в гр. Варна (23-30.09.1962 г.). Гост на конгреса е вторият космонавт на планетата Герман Титов.

За действителни членове (академици) на Международната академия по астронавтика (МАА) са избрани 8 български учени за постигнати съществени научни резултати в изследването на космическото пространство: акад. Никола Бонев, акад. Кирил Серафимов, акад. Димитър Мишев, проф. дфн Митко Гогошев, п-к д-р Кирил Златарев, проф. дтн Александър Симеонов, ст.н.с. д-р Лъчезар Филип и ст.н.с. д-р Бончо Балабанов.

БАД си поставя за изпълнение следните основни задачи:

- да съдейства за организиране и провеждане на изследване на космическото пространство и реализиране на космически проекти на договорни и на доброволни начала;
- да инициира използването и внедряването на резултатите от космическите изследвания в различни области на икономиката на страната;
- да разпространява научни знания за космическите постижения чрез лектории, курсове, школи и чрез други форми.

За изпълнение на тези задачи ръководството на БАД организира клонове, секции и клубове в различни селища, в учебни и научни заведения, в производствени предприятия и други организации в страната, в които членуват учени от инженерно-техническите, астрономическите, физико-математическите науки, както и от областта на космическата биология и медицина, космическото право и други, а също и младежи, които проявяват интерес към космонавтиката.

По инициатива на Централното ръководство на БАД, на младежи и на административни ръководители, в различни години се основават клонове, секции и клубове на БАД в следните градове: София, Варна, Пловдив, Ловеч, Стара Загора, Велико Търново, Ямбол, Шумен, Хасково, Троян, Кърджали, Враца, Благоевград, Русе.

С оглед на по-нататъшното усъвършенстване на управлението на БАД се правят изменения в неговите ръководни органи. На проведеното през 1963 г. Общо събрание се приема първият Устав на Българско астронавтическо дружество с Централно ръководство (ЦР) и Бюро. ЦР определя броя на членовете на Бюрото, които съгласно Устава, могат и да не бъдат членове на ЦР. Този принцип остава в сила до 1975 г., от когато за членове на Бюрото се избират само членове на ЦР. Тези

органи за управление на БАД се запазват до 1997 г., когато по решение на СГС-ф.о. Бюрото на ЦР става Изпълнително бюро.

От основаването си досега председатели на БАД са били:

Акад. Никола Бонев (1898-1979 г.), известен български учен-астроном, е първият председател на БАД през периода 1957 - 1979 г. Той е основател на Централната станция при БАН за наблюдение на изкуствени спътници, а също основател и пръв директор на Секцията по астрономия към БАН през 1958 г. и на Националната астрономическа обсерватория "Рожен". Той работи в областта на слънчевите затъмнения и изследване на Луната. Признание за неговите постижения е нареченият на негово име лунен кратер, а наскоро откритият от български астрономи астероид 2005UT12 е предложено да носи неговото име.

Акад. Кирил Серафимов (1932-1993 г.) е председател на БАД през периода 1979 - 1987 г., а също и през 1990 - 1993 г. Той е един от основоположниците на Програмата "ИНТЕРКОСМОС" и дълги години е несменяем ръководител на българската част от тази програма. Осъществявал е научното ръководство на българското участие в проучванията със спътници "ИНТЕРКОСМОС", с тежки геофизични ракети "ВЕРТИКАЛ", ръководител на научно-техническата програма за полета на първия български космонавт Георги Иванов. Той бе инициатор и ръководител на българското участие в космическия проект "БЪЛГАРИЯ 1300", по който през 1981 г. бяха изведени в орбита два съветско-български спътника: "ИНТЕРКОСМОС-БЪЛГАРИЯ-1300" и "МЕТЕОР-ПРИРОДА". След акад. Любомир Кръстанов, той е бил постоянен представител на НР България в Комитета за мирно използване на космическото пространство (КОПУОС) към ООН.

Генерал д-р Георги Иванов, първият български космонавт, летял на космическия кораб "Союз-33" през 1979 г., е председател на БАД от 1987 г. до 1990 г.

Проф. Александър Симеонов е председател на БАД от 1993 до 1997 г. Научните му трудове са в областта на механиката на летателните апарати (ЛА) и оптимизиране на траекториите на движение на ЛА.

Акад. Димитър Мишев (1933-2003 г.) е председател на БАД от 1997 до 2003 г. Той е известен със своите трудове в областта на методите, системите и апаратите за дистанционни изследвания на Земята от космоса.

След 1997 г. са направени опити за обсебване на дружеството от група членове на БАД и голямата част от средствата на дружеството са присвоени от тях. Дружеството устоява на опитите за разцепление и след приключване на съдебните дела през 2005 г. На Общото делегатско събрание на БАД (проведено на 03.12.2005 г.) е избран Управителен съвет (УС), който избира проф. Петър Гецов за негов председател.

БАД от основаването си до днес е постигнал значителни успехи не само в създаването на клонове, секции и клубове и увеличаване броя на членовете си, но и във всички други направления на своята дейност. Особено значителни успехи БАД постига след 1978 г. в областта на научните изследвания. Благодарение на активната дейност на ст.н.с. инж. Методи Велков бяха създадени 7 ателиета – научни звена към БАД, които изпълняваха договори за разработки по заявка от министерства, предприятия, научни институти и други, в резултат на което към началото на 1990 г. БАД имаше в наличност 1,2 млн. лв. При това БАД командироваше свои членове за участие с научни доклади и съобщения в ежегодно провежданите конгреси на МАФ.

Членовете на БАД провеждат научни изследвания и популяризиране на постиженията в следните направления:

- астрономия;
- космически съобщения;
- физика на космоса;
- механика на космическите полети;
- дистанционни методи за аеро- и космически изследвания на Земята;
- космическа геодезия;
- космическо уредостроене;
- авиационна и космическа биология и медицина;
- социално-икономически проблеми на космическите полети;
- космическа метеорология;
- история на космонавтиката и авиацията.

Като най-активни структури на БАД следва да се отбележат следните клонове и секции:

БАД – клон Ловеч

Основан през 1957 г. в “Завод-14” по инициатива на един от основателите на БАД инж. Димитър Филипов, конструктор и технолог при производството на самолети “ЛАЗ-7М”.

БАД – клон Стара Загора

На 13 март 1960 г. се основава секция “Астронавтика” към Аероклуба на ДОСО, към която само за една година за членове се записват над 800 души. Секцията се оглавява от запаления “досовец” и кмет на града Йордан Капсамунов. По-късно председатели на клона са астроном Ангел Бонов и проф. д-р Митко Гогошев. Дейността на клона на БАД е тясно свързана с НАО “Юрий Гагарин”, която участва в международни проекти за изследване на слънчево-земните въздействия, както и в наблюдения на изкуствени спътници на Земята.

БАД – клон Варна

Основан през 1962 г. от капитан I-ви ранг инж. Васил Карагъзов, който е и първи председател. Един от най-активните клонове на БАД – негови членове участват в проекта “ИНТЕРКОСМОС-БЪЛГАРИЯ-1300”. Клонът развива активна дейност и по разпространение на научни знания в областта на космонавтиката, организира тържествени чествания по повод на отделни събития и юбилеи, посветени на успехите на българската и съветската/руската космическа наука. Тези успехи в голяма степен се дължат на отдадеността на инж. Димитър Филипов, който е председател на клона след 1970 г..

БАД – клон Ямбол

Основан е през 1970 г. с първи председател Иванка Маринова, зам.-председател на Окръжния народен съвет (ОНС) и след нея е Коста Стоянов, също зам.-председател на ОНС. След 1977 г. настъпва известна криза в дейността на клона до 1984 г., когато за председател е избран доц. Иван Милков. Дейността на клона се възстановява и той става един от активните клонове на БАД с организиране и участие в научни конференции и в проекти, включително и с международно участие. Членове на дружеството са изнесли 126 научни доклада и около 200 научно-образователни беседи.

БАД – клон Троян

Основан през 1980 г. с 200 редовни члена с председател Цочо Зюмбюлски, един от основателите на БАД. Клонът основава клубове към училища, заводи и към военното поделение в града. Членове на клуба в завод “Елпром” са изработили детайли за спътника “ИНТЕРКОСМОС-БЪЛГАРИЯ-1300”. Основното направление на дейността на клона е популяризиране на астрономията. От 1997 г. председател е Надка Данкова. Тя ръководи Кръжок по астрономия и Школа по астрономия към БАД (създадена през 1994 г.), а от 2004 г. ръководи Астрономическата обсерватория „Й. Кеплер”. Провеждат се научно-технически конференции, срещи с учени в областта на астрономията и космонавтиката, с българските космонавти, с писатели, конкурси, изложби по астрофотография, екскурзии, експедиции, туристически походи и пр. Организиран са наблюдения на космически явления, предмет на публикации. Правят се фотоизложби и с помощта на Руския културно-информационен център в София се издават книги по приложна астрономия. Усъвършенстват се формите и методите на работа с учениците за популяризиране на астрономията, издейства се по-нова и усъвършенствана техника. През 2005 г. в Обсерваторията е чествана 25-годишнината от създаването на БАД-клон Троян. През 2007 г. продължават изявите на активистите на БАД-клон Троян в национални конференции, свързани с работа с децата по астрономия. Целият комплекс от дейности към Школата по астрономия, Обсерваторията и Базата за астрономически наблюдения е свързана с БАД.

БАД – клон ИКИ-БАН

Още от създаването на Групата по физика на космоса към Президиума на БАН, прераснала през 1974 г. в Централна лаборатория за космически изследвания, преобразувана в сегашния Институт за космически изследвания през 1986 г., учените в тях участват активно в дейността и управлението на БАД. Те са основни изпълнители на повечето космически проекти, реализирани в България. От 1996 г. председател на клона е д-р инж. Красимир Стоянов, дубльор на втория български космонавт Александър Александров. От 2005 г. председател е ст.н.с. д-р Пламен Ангелов.

Секция “Физика на Космоса”

Основана е през 1969 г. от acad. К. Серафимов едновременно с Групата по физика на Космоса, непосредствено подчинена на Председателя на БАН acad. Л. Кръстанов.

Основните направления от дейността на секция “Физика на Космоса” са:

- теоретични и експериментални изследвания на високата атмосфера, йоносфера и магнитосфера;

- анализ на резултатите от координираните преки и наземни космически експерименти “Интеркосмос-8, 12 и 14”, тежките геофизични ракети “Вертикал-3” и “Вертикал-4” и спътника “ИНТЕРКОСМОС-БЪЛГАРИЯ-1300”;
- преки измервания на екваториалната, средноширотна и високоширотна йоносфера;
- проучване на вертикалното разпределение на електронната и йонна концентрация и на електронната температура;
- изучаване въздействията на слънчевите радиации и космическите лъчи върху атмосферата на Земята и планетите;
- участие в подготовката и работата на Пленарните конгреси на Комитета за космически изследвания (КОСПАР) и на МАФ.

През 1975 г. във Варна се провежда XVIII Пленарен конгрес на КОСПАР, на който акад. К. Серафимов е избран в Бюрото на КОСПАР, на който пост той остава до 1986 г. През 1977 г. в Пловдив се провежда XV-та Международна конференция по космически лъчи. В периода 1974-1986 г. в Стара Загора се организират на всеки 2 години международни семинари по космическа физика, а през 1985 и 1990 г. – националните конференции с международно участие “Космос-85” и “Космос-90”.

Секция “Дистанционни изследвания на Земята и планетите”

Основана е през 1975 г. от акад. Д. Мишев, заедно с обособяването на петата едноименна постоянно действаща работна група на “ИНТЕРКОСМОС”. Това е най-младата работна група на програмата “ИНТЕРКОСМОС”. Бурното развитие на космическите технологии и успешното им приложение за научни и стопански цели доведоха до усъвършенстване на дистанционните методи, което даде възможност за решаване на проблемите за природните ресурси и екологичния контрол на околната среда. Най-голямото постижение на тази секция е построяването и успешното извеждане на втория спътник от програмата “БЪЛГАРИЯ-1300”, наречен “МЕТЕОР-ПРИРОДА”.

Секция “Космически съобщения”

Основана е през 1970 г. от проф. К. Серафимов и ст.н.с.инж. М. Велков – директор на Научноизследователския институт по съобщенията (НИИС-София), когато се взема решение на държавно ниво за участие на България в международната система и организация за космически връзки “ИНТЕРСПУТНИК”. Първият принос на секцията са изследванията за определяне на оптималното местоположение на земни станции за връзка със спътници. Комплексът ЗСКВ “Шипка” в Плана планина е планиран през 1971-72 г. с участието на колектив от НИИС-София и на ст.н.с. Л. Събев, всички членове на БАД. Членове на секция “Космически съобщения” чрез БАД осъществяват многобройни научно-приложни разработки. Само през последните 10 години са изпълнявани средно по два договора на година, източник на приходи за финансово стабилизиране на БАД, като особено голяма е заслугата на ст.н.с. д-р Бончо Балабанов и ст.н.с. инж. Елисавета Александрова за това.

Основни направления от дейността на секция “Космически съобщения” са:

- дългогодишни изследвания на влиянието на метеорологичните явления върху разпространението на радиовълните по спътникови трасета;
- участие в подготовката и работата на Световните радиокомуникационни конференции на Международния съюз по далекосъобщения (ITU);
- разработка на стратегия за развитие на космическите съобщения в Р България;
- оптимизиране и реализиране на спътниковите ресурси за Р България в международните планове;
- обучение на специалисти за извършване на проучвания при координация на спътникови системи.

Резултатите от изследванията са докладвани на симпозиуми с международно участие (1985 и 1990 г. в курорта “Дружба”, Варна), на конгресите на МАФ през периода 1987–1992 г., както и на други международни форуми в Русия, Полша, Чехия и Унгария, а по-късно до 2004 г. и на българския “ТЕЛЕКОМ”, спонсориран от БТК-ЕАД.

Трябва особено да се отбележи съдействието, което БАД получава от 1975 г. от ръководството на открития тогава Руски културно-информационен център (РКИЦ), за провеждане на своите мероприятия, посветени на бележити дати и юбилеи, свързани с историята на космонавтиката, за съвместни съветско/руско-български научни форуми. Често на тези чествания гости са били съветски/руски космонавти, като заслугата е изцяло на ръководството на РКИЦ. Трябва особено да споменем дейността в подкрепа на БАД на многогодишния директор на центъра Евгений Табачников, на зам.-директорите по научно-техническите въпроси ст.н.с. Александър Сейтов и д-р Николай Михайлов.

От 1994 г. БАД изпитва сериозни финансови затруднения, последвани от юридически проблеми, и след близо 9-годишни усилия на нейните най-предани активни членове и главно на проф. Александър Симеонов беше възстановено единството на БАД. След провеждане на Общо отчетно-изборно делегатско събрание на 03.12.2005 г. БАД е регистрирано на 20.12.2005 г. по новия ЗЮЛНЦ. Съгласно закона и приетия Устав на БАД дружеството е с Управителен съвет от 7 члена, за председател на който беше избран проф. д-р Петър Гецов, директор на ИКИ-БАН.

В настоящето БАД активизира и разширява своята организационна структура и търси възможности за финансово укрепване. През м. май 2007 г. са създадени два нови клона на БАД в гр.Пловдив, към филиала на ТУ-София и в гр. Плевен – към ДФСГ “Интелект”.

БАД може да играе съществена роля със своите структури при разпространение на информация за космически проекти и прилагане на резултатите от тях, особено сред младите хора, да подпомага обучението на кадри в областта на космическите изследвания и технологии за изпълнение на текущи и бъдещи космически проекти и да ги мотивира да останат в България. БАД е отворено за нови членове и за предложения за участие в подходящи проекти и програми.

Литература

1. М и ш е в Д., Космическите изследвания в България, София, 2004 г.
2. Вестник Народна армия, бр. 2875 от 10 декември 1957 г.
3. Информация от членове на БАД.
4. Публикации в Интернет.